

УДК 811.161.2'35:070=161.2"XIX"K20

І. Я. Капанайко,
аспірант

(Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка)
kapana.jiko@yahoo.com

ПОЛЕМІКА ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРАВОПИСНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИСВІТЛЕННІ ІВАНА ФРАНКА (НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ "KURJER LWOWSKI")

У статті розглянуто міркування І. Франка щодо формування правописної системи української мови в часописі "Kurjer Lwowski". На матеріалі газетних статей та заміток, перекладених на українську мову, проаналізовано тогочасні мовні проблеми в житті українців та показано чітку позицію публіциста у дискусії стосовно фонетичного та етимологічного правописів. Визначено перспективи твердження письменника для розвитку української літературної мови.

У кінці XIX – початку XX ст. на сторінках періодики розгорнулася гостра дискусія навколо мовної проблеми. Об'єктами дискусії були: статус української мови загалом; мова галицьких русинів як один із критеріїв їх національної самоідентифікації; фонетико-морфологічний чи етимологічний правопис. Арбітром у цій суперечці став І. Франко. Він підкреслював важливість формування "последовної та логічної" правописної системи української мови. Письменник відчував органічну єдність зі своїм народом і його мовою. Мислив уже тоді Каменяр соборницькими категоріями і вказував, зокрема, що мовні форми і наддніпрянські, і галицькі – це спільне надбання української нації, тому дослідження його мовознавчих поглядів залишаються актуальними й сьогодні.

У сучасній науці дано високу оцінку поглядам Франка-мовознавця, звернено увагу на багатство лінгвістичних проблем, які його цікавили. Однак, до 20-томного зібрання творів І. Франка (1950-1956 рр.) не увійшли його польськомовні статті і це стало значним промахом редколегії цього видання. Тодішня ювілейна масштабна монографія А. Брагінця "Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка" [1] може бути зразком фальсифікації наукового матеріалу. Вона цікава хіба що тим, що була спроба цілісно проаналізувати збірку "В наймах у сусідів". Подібне можна сказати і про книжку М. Клима "Світогляд Івана Франка" [2]. У 1975-1986 рр., коли готувалося і видавалося "Зібрання творів І. Франка у 50-ти томах", був здійснений певний перелом у сприйманні спадщини національного класика. Насамперед, це сталося завдяки праці Г. Вервеса [3], який у своїх численних публікаціях про зв'язки І. Франка з польською культурою, завжди наголошував на важливості його польськомовного доробку. Паралельно у польському франкознавстві було здійснено низку досліджень в аспекті творчих контактів українського публіциста з польськими часописами і середовищами, тут назвемо, передусім, роботи К. Дуніна-Вонсовича [4]. У радянському франкознавстві час від часу з'являлися статті, присвячені темі співпраці І. Франка у польській пресі, але їхнім мінусом було те, що автори або надмірно переоцінювали соціалістичне наповнення Франкової публіцистики, або явно непереконливо стверджували, що він був великим ненависником "українського буржуазного націоналізму". Це засвідчує, приміром, стаття М. Косіва "Співробітництво І. Франка в газеті "Kurjer Lwowski" [5]. Побачили світ і більш фактографічні дослідження, як, наприклад: М. Мороз. "До атрибуції творів І. Франка в газеті "Kurjer Lwowski" [6]. У післярадянській період спробу осмислити публіцистичну творчість письменника зробила О. Сербенська [7]. У своєму дослідженні вона розкрила феномен письменника у журналістиці та з'ясувала цінність його праці у польській періодиці, відзначила майстерне вміння І. Франка знайомити європейську суспільність з наболілими проблемами суспільно-політичного життя Галичини.

Зрозуміло, що публікації письменника в газеті "Kurjer Lwowski" були мостами інтернаціонального і культурного єднання, засобом входження української літератури, художньої критики в систему світового літературного процесу, а матеріали мовознавчої тематики звісно ж відіграють у ньому безпосередню роль. Однак, зазначені вище дослідники опустили цей яскравий момент у публіцистичній спадщині І. Франка. Тому така плідна праця журналіста на ниві мовознавства вимагає ретельного аналізу, особливо якщо ця тема попередньо не була належно висвітлена. У цьому й полягає новизна нашої роботи.

Основним завданням є з'ясування принципів становлення правописної системи української літературної мови крізь Франкове осмислення на шпальтах газети "Kurjer Lwowski". Тому поставлено мету – зробити загальний огляд правописної проблеми на матеріалі публікацій та визначити їх роль для розвитку мови. Об'єктом роботи є статті та короткі замітки І. Франка з мовознавчої тематики перекладені на українську мову.

Методологічне значення полягає у спробі розширити уявлення про публіцистичну діяльність письменника в галузі лінгвістики.

Досліджуючи статті та замітки зазначеної тематики на сторінках львівської польськомовної газети "Kurjer Lwowski", чітко бачимо активну участь письменника в реалізації його мовознавчих ідей,

причетність до розвитку соборної літературної мови, особливо тоді, коли велася боротьба "за азбуку" та галицько-руська інтелігенція "безповоротно рішила побіду народної мови над старим галицьким макаронізмом" [8: 255]. У часописі "Kurjer Lwowski" виявлено не так уже й багато статей, спеціально присвячених питанням мови – лише 20, ми ж дослідили тільки ті, які стосуються проблеми унормування правописної системи української мови (всього їх 6). Проте думки про свої лінгвістичні ідеї І. Франко щедро розсипає у багатьох статтях та замітках, у яких аналізує справи та події в галузі історії, літературознавства, культури, психології творчості, мистецтвознавства, філософії та навіть економіки. Це своєрідний Франків метод – "метод енциклопедиста" – свої погляди на певні речі висловлювати "причинками", принагідно "малими дозами". Вони свідчать про те, що письменник створив власну філософсько-лінгвістичну концепцію, висунув свої ідеї, утверджував нові підходи до вивчення мови [9: 31]. За словами О. Сербенської, І. Франко був першим в українській культурі вченим-енциклопедистом, який всебічно підійшов до рідної мови і, як ніхто до нього, визначив стратегію і тактику її розвитку в умовах бездержавності, охопивши і важливі питання загального мовознавства [9: 31]. Хоча й всебічно досліджуються мовознавчі погляди письменника, але лінгвістичні ідеї І. Франка на сторінках польськомовних періодичних видань не мають належної інтерпретації й досі.

Успішно подолавши труднощі "азбучних війн", визнавши за народною мовою беззастережний пріоритет, виробивши чіткі орієнтири щодо формування та функціонування літературної мови, І. Франко розкрив суть мовних різновидів, які функціонували у мовному просторі українців. Він говорив про "чудернацьку праруську мішанину" [8: 195], "чудернацьку мішанину церковщини, російщини і польщини, розведеною на галицько-руським діалекті" [10: 31: 473], "кумедний дуалізм язиковий" [10: 41: 45], "підмальовку церковщини" [10: 29: 59], "варварську церковщину" [10: 29: 327], про гібридизм і макаронізм як паталогічний процес в історії розвитку української мови. Але незадовго, ще до цих зазначених вище мовних визначень, він вже аналізував ситуацію, яка склалася у Галичині, на сторінках польськомовної періодики. Чому? Письменник чудово усвідомлював, що повернувши увагу до проблем української мови за кордоном, це питання набуде ширшого змісту. Для нього було важливим розпочати полеміку навколо мови, зокрема правопису, адже у суперечці виявляється істина переконань та поглядів.

Якщо питаннями граматичної будови мови Франко сам не займався і цікавився ними тільки як філолог широкого профілю, то питанням правопису і суперечок навколо його принципів він присвятив статті: "Конечність реформи учення руської літератури по наших середніх школах" (1884), "Етимологія і фонетика в южноруській літературі" (1894), "Наські українські казки Бодяньського" (1903), "Азбучна війна в Галичині 1859 р." (1913) і працю під таким же заголовком, вірш "Марш галицько-руських "твердих" (1899).

В одній із них розглядається історія правопису в Східній Україні і суперечки щодо правопису в Західній ("Етимологія і фонетика..."), в інших – боротьба за алфавіт ("Азбучна війна в Галичині 1859 р.") або окремі випадки орфографії. Боротьбу проти латинізації алфавіту, що відбувалася в 1859 р., І. Франко висвітлює у суто історіографічному плані в праці "Азбучна війна...", до якої включив усі документи, що стосувалися цієї "війни". Спроба переведення алфавіту на латинський чеського варіанта (отже, без певних намірів колонізації, а лише з намірами відриву галицьких "русинів" від наддніпрянських українців) і відсіч їй з позиції старорущини (язичія) та етимологічного правопису разом з їх політичною мотивацією в душі нібито "єдиного російського народу від Сяну до Камчатки" давали підстави у всій цій азбучній війні вбачати тільки симптоми розгулу реакції. Так характеризував у дослідженнях багатослівні баталії за букви І. Франко, але водночас констатував, що вони мали один корисний наслідок – привели кінець кінцем до утвердження "гражданки".

Отже, вироблення і шліфування літературної мови в демократичному річищі лягло на плечі письменників, насамперед І. Франка. Тому початковий етап розкриття його мовознавчих поглядів відбувся на сторінках польськомовної періодики. Каменяр став не лише виразником демократичних тенденцій, але і поборником вирішення правописної проблеми та об'єднання двох літературно-мовних практик на базі наддніпрянської. І. Франко сподівався на вирішення мовних питань завдяки дискусіям, які відбувалися між москвофілами та народовцями, і він мав рацію.

Вперше у газеті "Kurjer Lwowski" згадується питання унормування українського правопису у 1888 р., це стаття "Sprawa ustalenia ruskiej pisowni", де І. Франко у декількох рядках повідомляє про спробу впровадити фонетичний правопис, яка зазнала поразки. "Більшість комісії висловилися за збереження етимологічного правопису, меншість опрацювала окреме положення для захисту фонетичного правопису. Обидві позиції вже запропоновано міністерству освіти для кінцевого рішення" [11: 5]. Отже, на сторінках часопису "Kurjer Lwowski" розпочато огляд подій, присвячених боротьбі за унормування правопису української мови, суддею якої був І. Франко.

Продовження "азбучної війни" знаходимо у статті І. Франка "W sprawie pisowni ruskiej", вже у 1892 р.. Тут у сполох б'є "Nałuskaja Ruś", закликаючи москвофільські товариства "Ruska Matysa" та

"Ruska Rada" до виступу проти фонетичного правопису. Річ у тім, що товариство ім. Т. Шевченка публічно подало петицію до міністерства освіти, домагаючись запровадження фонетичного правопису у всіх школах, де викладається українська мова. Зрозуміло, що нести відповідальність за вирішення цієї справи міністерство не могло, або й не хотіло, тому утворився ланцюг: петицію міністерство відслало шкільній раді, а та, – до дирекції середніх шкіл, очікуючи відповіді на поставлене питання та створення анкети, яка повинна ґрунтовно дослідити цю проблему. Таке коло, звісно, призупинило розвиток наступних подій щодо унормування правописної системи української мови. А І. Франко, як завжди, влучний у своїх висловлюваннях: "Ми готові на межі XIX віку мати на святій Русі формальну війну або навіть революцію з приводу кількох літер, котрі або загалом не вимовляються, або є зайвими" [12: 4]. Одрозу пригадується "Етимологічний гимн" письменника, написаний у 1899 р., де він цілком об'єктивно, на його думку, оцінив етимологічний правопис "і все те стухле, ретроградне та антінародне, що у нас нерозривно в'яжеться з нею (етимологією – І. К.)" [13: 9]. Хоча вірш і написаний пізніше, ніж аналізовані статті автора (це 1892 р.), але тут узагальнюються думки І. Франка про складну мовну ситуацію:

"Фонетичну бийте гидру,

Щоб і духу не було!

За омегу очи видру,

Зуби виб'ю за зело

[...]

Хто там ижицю відчахне,

Того в міх тай у ріку!

Буде знати, чим то пахне,

Хто нарушить унику..." [13: 9].

У полеміку із захисниками етимологічного правопису письменник ввійшов двома статтями під заголовком "Етимологія і фонетика в южноруській літературі" та віршованою пародією "Марш галицько-руських "твердих" або "Етимологічний гимн", як зазначалося вище. У статтях він піддав критиці основну тезу, яку висунули прихильники ерів, юсів, – про тисячолітню традицію етимологічного правопису й нібито "безтрадиційність" фонетичного. І. Франко довів повну безпідставність таких тверджень. "Кирил і Мефодій, – писав він, – коли справді вони видумали слов'янські, кирильські письмена, писали ними первісно фонетично і то так, що ми нині мусимо подивляти їх тонкий слух і добре чуття до різних звукових особностей слов'янської мови" [10: 29: 152]. Щодо праці "Етимологія і фонетика в южноруській літературі", то у червні 1894 р. І. Франко повідомив М. Павлика, що надіслав йому "статтю про правопис". Йдеться про цю розвідку, яка була оприлюднена в часописі "Народ". Письменник просив: "Прочитайте, покорируйте правопис (чи "етимологія" чи "етимологія") [...], зробіть передрук. [...] я готов би взяти на себе половину коштів передруку" [10: 49: 503]. Змагаючись за фонетичний правопис у нашому тодішньому національному бутті, публіцист мав поважні застереження щодо "правдяньської" фонетики (правопис, який застосовувала "Правда"). У листі до Олександра Борковського від 2 серпня 1889 р. читаємо: "Жаль тільки, що, друкуючи фонетикою (переклад оповідання І. Франка "Чума", оприлюднений у ж. "Зоря", 1889, № 13 – 17. – І. К.), Ви прийняли ту безглузду "правдяньську" фонетику, котрої засад я ніяк не второпаю..." [10: 49: 215–216]. Далі автор листа роз'яснює: "невідомо, де писати і, а де і – чому писати "о нім, а не о нім", чому "зїле, сьвіт" і т.д. І представте собі, що ся фонетика заведена буде в школах, то цікавий я дуже, як Ви, не взявши до помочі цілого апарату етимологічного, витолкуєте дітям, де писати і, а де і? А фонетика на те прецінь і є фонетика, щоб можна було писати нею без виводів етимологічних" [10: 49: 215–216]. І. Франко пише, що в практиці мовлення є різні відтінки вимови і – і, тож на письмі, щоб уникнути непотрібних складнощів, найдоречніше буде вживати одну літеру і "...і лишити всякому до волі вимовляти його як хоче". У листі йдеться також про правопис драгоманівський (ї, ѣ), занадто складний, на думку І. Франка, для практичного вжитку (прийнятний однак "в науці"). Є ще один важливий момент: автор листа вважає надуманим ужиток м'якого знака на письмі у словах типу "сьвіт, звїзда, співати": "так ... говорять тільки в деяких частях Галичини, а не говорять на Покутті, над Збручем і в цілій майже Україні" [10: 49: 215–216].

Вірш "Етимологічний гимн", за словами редакції "Літературно-наукового вісника", був створений, "щоби звеличити прибуте тих патріотів до Львова на ювілейний празник і при тім передати потомним поколінням їх діяльність і ідеали [...], був співаний поки що в невеличких кружках, але варт ширшої популярности" [13: 9]. Однак, І. Франко цілком справедливо визнає, пишучи у статті "Українці": "Багато хто з теперішніх пуристів з погордою дивиться на цю "макаронічну" мову, але історики не мають права забувати про те, що ця мова була своєрідним і органічним витвором тогочасних політичних і національних відносин, а також засобом освіти та жвавого духовного розвою протягом майже чотирьох століть" [10: 41: 260] та й зрештою "силою конечності, окрім церковного і польського язиків, черпала багато з людських діалектів, приймаючи

рівночасно не мало інтернаціональних слів латинських і німецьких, що приходили до нас чи то через школу, чи то через торгівлю з західними краями, чи то через винахід друку" [10: 41: 262].

То чому ж все-таки москвофіли були проти впровадження фонетичного правопису? Часткову відповідь бачимо у статті "Fonetyka u Rusinów". Саме тут розкривається значення фонетики для москвофілів, "котра є нічим іншим, – за висловом товариства "Nałusckaja Ruś" – як тільки нова інтрига Польщі на шляху до загибелі Русі" [14: 3].

Дискусія між москвофілами та народовцями набуває гострішого характеру. З приводу заходів деяких русинів щодо впровадження фонетики у руських шкільних книгах відбулася таємна нарада найвизначніших народовців, але, на жаль, у своїй статті І. Франко не подає прізвищ цих осіб. Проте говорить про захисників етимологічного правопису, таких відомих учених, як професори Е. Огоновський, А. Вахнянин і К. Левіцький, які заперечують успішність функціонування фонетичного правопису у школах. На зборах народовців ухвалено підтримувати свої вимоги, через що й спалахнув галас у таборі москвофілів. Захищаючи фонетичний правопис, І. Франко аргументує "крики" москвофілів: "але ж зібрання та постанови народовців, про які "Nałusckaja Ruś" довідалася швидше, ніж польська преса, не є жодною польською інтригою, а те, що значна кількість українського вчителства давно домагалася запровадження фонетичного правопису з педагогічних та дидактичних поглядів є фактом" [14: 4].

Введення тоді народної мови, а з нею і фонетичного правопису одержало підтримку тільки серед незначної частини освічених людей Галичини. Більшість, вихована на старослов'янщині, кириличному шрифті й етимологічному правописі, зустріла цей акт вороже, що дало привід до розколу галицької інтелігенції на дві партії: москвофілів та народовців – започаткувало затяжні словесні баталії за мову, букви і правопис, арбітром в яких став потім І. Франко.

Полеміка про принципи правопису була різновидом дискусії про писемну мову для "галицьких русинів". Оцінюючи її вже з відстані часу, письменник писав: "Від самого початку нашого літературного відродження, від "Русалки" Шашкевича йдеться та боротьба (про етимологію і фонетику) із завзяттям, гідним ліпшої справи, з безмірною шкодою для нашої літератури. Ідеї, форму, стиль, мову, – все ми занедбали за тою боротьбою о букви..." [10: 29: 150].

Суперечки за правопис інколи набувають і комічного забарвлення. Одним із таких кумедних фактів, описаних І. Франком у газеті "Kurjer Lwowski", є зібрання підписів проти фонетики, які мали бути відіслані до міністерства освіти. У своїй статті з іронічною назвою "Niósł ślepy kulawego" ("Ніс сліпий кульгавого" – І. К.) автор повідомляє про "захисника твердого йор" священника "С", котрий прочитав це звернення до своїх парафіян. "А так як ніхто не розумів про що йдеться, почали собі тлумачити різне: одні, – що буде війна, жінки в плач, другі – хочуть запровадити російську панщину, бо польська вже була" [15: 3]. Аби виконати доручення священника, дяк підписав усіх, бажаних та небажаних, проти фонетики. І. Франко не звинувачує селян у нерозумінні та неосвіченості, але докоряє сільській інтелігенції, священнику та вчителю, за невміння або, швидше за все, відсутність бажання чітко пояснити народу проблему та її наслідки. Таким чином, поділ української інтелігенції щодо вирішення мовного питання супроводжував й неодностайність поглядів серед населення, а це, звісно, уповільнювало розвиток мови.

Перехід у Галичині з етимологічного правопису на фонетичний, відбуваючись на тлі мовної дискусії, який вилився на сторінки преси в авторстві І. Франка, мав помітний позитивний вплив на розвиток української літературної мови. Дискусія була сигналом можливого роздвоєння українського культурного процесу і стала передумовою широкого обговорення питання про необхідність впроваджувати єдиний український правопис на всіх українських землях. Саме завдяки цій полеміці виявилися позитивні результати розвитку української мови. Один з етапів успішного завершення справи унормування правопису проаналізував І. Франко у своїй останній мовознавчій статті на сторінках часопису "Kurjer Lwowski" "Sprawa pisowni ruskiej". Публіцист переконливо висловлюється про доречність впровадження фонетики: "В руському правописі, так само як і в руській мові, можемо простежити зміни і розвиток у напрямку спрощення та пристосування до фонетичних властивостей мови" [16: 3]. Цей процес тісно пов'язаний із позицією інтелігенції, тому у статті І. Франко згадує прізвища: "д-р Омелян Огоновський, професор університету у Львові, д-р Степан Смаль-Стоцький, професор університету у Чернівцях, отець Олексій Торонський, Анатоль Вахнянин, Констянтин Лучаковський, Іван Верхратський та Іларіон Огоновський, професори академічного університету у Львові, Теофіл Грушкевич, професор другої гімназії у Львові, Омелян Партицький, вчитель міського вчительського семінару у Львові. Запрошений також й Олександр Барвінський, вчитель цього ж семінару, не зміг прибути на засідання через заняття у Відні, однак надіслав лист, у якому підтримує запровадження фонетичного правопису" [16: 2]. Розвиток подальших подій залежав від ставлення саме освічених верств населення до цієї проблеми.

Отже, питання: "чи теперішній руський правопис, який вживається у школах, вважають відповідним, чи також визнають його зміну у напрямку фонетичного" загалом було вирішене, адже

анкета показала наступні результати: "три чверті вчителів виступили за впровадження фонетики, а одна четверта частина за затримання дотеперішнього правопису" [16: 2].

Звісно ж справа не завершується без дискусії, в яку втручаються москвофіли. Вважаючи запровадження фонетичного правопису жахливим злочином, вони мають намір звернутися до цесаря. І. Франко сміливо іронізує із переконань цієї партії та її прихильників, він пояснює справді для всіх очевидні речі, (а незрозумілі погляди письменника лише для тих, хто не хоче їх сприймати): "1000-літній історичний" руський правопис є такою ж байкою та безглуздою наукою, як і "один руський народ нація від Тиси до Камчатки", або як одна руська мова від св. Кирила до Гоголя та Шевченка" [...]. Отже, балаканина про якийсь цілісний руський правопис є таким собі базіканням, тільки баламученням простаків і тому пошана належить анкеті, що постановила вже нарешті завершити хаос та запровадити спрощений правопис, прилаштований до теперішньої живої руської мови" [16: 2].

Вже тоді І. Франко мислив соборницькими категоріями, усвідомлюючи цінність літературної мови у процесі розвитку української справи. Сила його слова, поетичного чи публіцистичного, беззаперечна, а рішучість висловлювань пояснює реальну ситуацію: "... з огляду на беззаперечний факт, все ж ідея реформи руського правопису вийшла з лона самих Русинів, боротьба проти цієї реформи є руською партійною боротьбою" [16: 3].

Така боротьба спричиняла роздвоєння українського літературно-мовного процесу. Хоча ще до вступу І. Франка на літературну арену виникала ідея орієнтації на мову наддніпрянських письменників та неодноразово аналізувалась у галицькій "народовській" пресі, зокрема в часописах "Зоря", "Нива", "Вечорниці". У статтях "Народ і словесність", "Руський язик" ("Вечорниці", 1862) піднімалось питання про вироблення на противагу галицькій "експериментальній філології" (тобто язичію і "народній" галицькій писемній мові) єдиної літературної мови, в основу якої "мусить лягти наш письменний язик з України".

У суперечках про те, чи для письменства Галичини більш придатним є язичіє чи народна мова та чи доцільно творити окреміший варіант літературної мови, І. Франко не відразу зміг розібратись. Знання української народної мови, точніше бойківського говору, він виніс з батьківської хати, але ці знання тодішня школа не тільки не розвивала, а ще й притлумлювала. Хоч у гімназіях українська ("руська") мова і була предметом навчання, але нею в 60-х роках фактично виступало язичіє, а з середини 70-х років – олітературнена народна мова південно-західної діалектної основи.

Довгий та складний шлях унормування правопису української мови простежуємо на сторінках газети "Kurjer Lwowski", адже перші думки І. Франка щодо мовних проблем українців знаходимо у польськомовній періодиці. Незважаючи на те, що публікації у цьому часописі написані раніше, ніж мовознавчі праці письменника, проте цінність його поглядів полягає у органічності та цілості висвітлення лінгвістичних питань.

Отже, зачатки народження мовознавчих праць І. Франка містяться у газетних статтях та замітках, які він розвинув, удосконалив, ґрунтовно опрацював. Його чіткі позиції в трактуванні багатьох положень, що стосуються цього важливого для життя українського народу питання, мають велике значення й у сучасному національно-культурному процесі. Тому подальший аналіз лінгвістичних міркувань І. Франка на матеріалі різних польських часописів допоможе скласти повну картину тогочасної мовної ситуації та покаже шляхи її вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Брагінець А. Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка / А. Брагінець. – Л., 1956. – 410 с.
2. Климась М. Світогляд Івана Франка / М. Климась. – К., 1959. – 347 с.
3. Вервес Г. Іван Франко і питання польсько-українських літературно-громадських взаємин 70-90-х рр. ХІХ ст. / Г. Вервес. – К., 1959. – 366 с.
4. Дунін-Вонсович К. Про ставлення Івана Франка до польського селянського руху в Галичині / К. Дунін-Вонсович // Іван Франко як історик. – К., 1956. – С. 98–112.
5. Косів М. Співробітництво І. Франка в газеті "Kurjer Lwowski" / М. Косів // Збірник робіт аспірантів ЛДУ. – Л., 1963. – С. 89–98.
6. Мороз М. До питання атрибуції творів І. Франка в газеті "Kurjer Lwowski" / М. Мороз // Питання текстології. Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1983. – С. 188–216.
7. Сербенська О. Журналістська творчість у концепції І. Франка / О. Сербенська // Українське літературознавство. Вип. 52. – Л., 1989. – С. 75–80.
8. Франко І. Мозаїка. Із творів, що не ввійшли до зібрання творів у 50-ти томах / І. Франко. – Л. : Каменяр, 2001. – 434 с.
9. Сербенська О. Мовний світ Івана Франка / О. Сербенська. – Л., 2006. – 371 с.
10. Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1976–1985.
11. Sprawa ustalenia ruskiej pisowni // Kurjer Lwowski. – 1888. – № 3. – S. 5.
12. W sprawie pisowni ruskiej // Kurjer Lwowski. – 1892. – № 43. – S. 3–4.
13. Етимологічний гімн // Літературно-науковий вісник. – 1899. – річник II, т. VIII. – С. 9.

14. Fonetyka u rusinów // Kurjer Lwowski. – 1892. – № 48. – S. 3–4.
15. Niósł ślepy kulawego // Kurjer Lwowski. – 1892. – № 72. – S. 3.
16. Sprawa pisowni ruskiej // Kurjer Lwowski. – 1892. – № 152. – S. 2–3.

Матеріал надійшов до редакції 21.10. 1010 р.

Капанайко І. Я. Полеміка по формуванню правописання українського языка в освещенні Івана Франко (на страницах газеты "Kurjer Lwowski").

В статье рассмотрены соображения И. Франко по формированию правописания системы украинского языка в журнале "Kurjer Lwowski". На материале газетных статей и заметок, переведенных на украинский язык, проанализированы тогдашние языковые проблемы в жизни украинцев и показана четкая позиция публициста в дискуссии относительно фонетического и этимологического правописания. Определены перспективы утверждений писателя для развития украинского литературного языка.

Kapanajko I. J. Debate on the Ukrainian Language Spelling Formation in Ivan Franko's Interpretation (on the pages of the newspaper "Kurjer Lwowski").

The article envisages Ivan Franko's considerations dealing with Ukrainian language spelling system formation in the magazine "Kurjer Lwowski". On the material of the newspaper articles and notes, translated into Ukrainian, linguistic problems of those days are analyzed in Ukrainians' life and publicist's clear standpoint is shown in the debate regarding the phonetic and etymologic spelling. Writer's statements prospects for the development of modern linguistics are determined.